

בעניין:

אוהד סובול ת.ז. 036118172
מרחי אחים פיש 12, קרית טבעון 36012
ע"י בייכ עוה"ד אבי גולדהמר ו/או עודד זונג
ו/או מירי ולטר-ראובן ו/או לירן כהן
ו/או טלי גולדהמר ו/או סואר טנס ו/או
נעמה בר-און ו/או אביטל רוזנקרץ ו/או חן שלום
משד' פל"ם 2, חיפה 33095
טל: 04-8626244; פקס: 04-8621533

התובע

-נגד-

אוניברסיטת חיפה
הר הכרמל, חיפה 31905

הנתבעת

מהות התביעה: תובענה ייצוגית למתן סעד כספי
סכום התביעה: ₪ 218
סכום תובענה ייצוגית מוערך: ₪ 3,461,840

כתב תביעה

התובע, אשר יהיה מיוצג כדלעיל, מגיש בזאת לבית המשפט הנכבד כתב תביעה ייצוגית בשמו ובשם הקבוצה שלהלן:

" כלל ציבור הסטודנטים אשר למדו באוניברסיטת חיפה (להלן: "הנתבעת") בשנות הלימוד תשס"ו (2005-2006) ותשס"ז (2006-2007), אשר שילמו לאוניברסיטה "דמי שירותים כוללים" "

א. פתח דבר

1. מדי שנה בשנה, באים בשערי האוניברסיטה אלפי סטודנטים המשלמים ממיטב כספם על מנת לרכוש השכלה ולהיות חלק ממערך הלימודים האקדמיים.
2. מקורה של תובענה זו בסטודנט אחד, אשר ערונתו הביאה אותו לחקור ולדרוש בנבכי מאות העמודים המרכיבים את הסכם ההתקשרות בינו לבין הנתבעת, אשר לפיו מתקשרת הנתבעת עם כלל ציבור הסטודנטים הרחב אשר בא בקרבה, ולעמוד על תנאיו.
3. יסודה של התובענה דגן בהחלטת הנתבעת, במהלך שנות הלימוד תשס"ו (2005-2006) ותשס"ז (2006-2007), לשנות תנאי עיקרי מתנאי הסכם ההתקשרות בינה לבין ציבור

הסטודנטים, ולגבות מידי כלל הסטודנטים הלומדים בקרבתה, תשלום אחד ומאוחד הנלווה לשכר הלימוד (להלן: "דמי שירותים כוללים") בעבור שירותים שונים במהותם, תוך שהיא מתנה קבלת שרות אחד באחר ומונעת מהסטודנטים את האפשרות לצרוך רק אחד מהשירותים האמורים.

המדובר ב-2 סוגי תשלומים. תשלומים עבור שירותים שהנתבעת עצמה סיפקה לכלל הסטודנטים (להלן: "דמי שירותים") ותשלומים עבור שירותים שאגודת הסטודנטים סיפקה לסטודנטים (להלן: "דמי רווחה"). התשלומים עבור דמי הרווחה נגבו אמנם ע"י הנתבעת אך הועברו לאגודת הסטודנטים.

4. כפי שיובא בהרחבה במסגרת תובענה זו, בעצם כריכת התשלומים הנלווים ע"י הנתבעת והתניית קבלת השירות בגינם זה בזה, יש לא רק משום מגיעה צרכנית רחבה בציבור הסטודנטים, אלא גם משום הטעייה צרכנית שאינה משתמעת לשתי פנים, העולה לכדי קיומו של תנאי מקפת בהסכם.

הנתבעת למעשה, בעצם פועלה, הגבילה את חופש ההתקשרות של ציבור הסטודנטים וניצלה את יחסי הכוחות הבלתי שווים הקיימים בינה לבין ציבור הסטודנטים והכל תוך השפעה בלתי הוגנת עליהם.

5. משכך, מוגשת בזאת התובענה דגן בכדי להשיב לתובע ולקבוצה אותה הוא מייצג את כספם, אשר נגבה מהם תוך הטעייה צרכנית ובהסתמך על תנאי מקפת בהסכם או לחילופין לפצותם בעקבות ההפרות והטעונוים דלעיל, הכל כפי שיפורט להלן.

ב. הצדדים

6. התובע, הינו אדם פרטי, בוגר הפקולטה למשפטים של אוניברסיטת חיפה, אשר בימים אלו החל את שנת התמחותו במשרד עורכי דין ובמועד הרלוונטי לתביעה היה סטודנט מן המניין באוניברסיטה.

7. הנתבעת היא אוניברסיטת חיפה, מוסד להשכלה גבוהה כהגדרתו בחוק המועצה להשכלה גבוהה, התשי"ח-1958.

ג. העובדות המקימות את עילת התביעה

8. כפי שצוין לעיל, התובע הינו אדם פרטי אשר בתקופה הרלוונטית לתביעה היה סטודנט בפקולטה למשפטים אצל הנתבעת.

9. כמדי שנה בשנה, מפרסמת הנתבעת בעת תחילת שנת הלימודים האקדמית את שנתון האוניברסיטה, שהינו נוסח אחיד ומפורט, המונה בממוצע כ-900 עמודים, הכולל בתוכו

את מכלול התנאים הנדרשים בכדי להירשם ללימודים אקדמיים במוסד זה. בין התנאים הקבועים בשנתון זה ניתן למצוא תוכניות לימוד בפקולטות השונות, תקנון לימודים וכן תקנון שכר לימוד.

10. בשנת הלימודים התשס"ו (2005-2006), פרסמה הנתבעת כדרכה את שנתון הלימודים הרלוונטי לשנה זו. דא עקא, מעיון שערך התובע בשנתון, תחת פרק **תקנון שכר הלימוד**, עלה כי החל משנת לימודים זו החליטה הנתבעת לשנות תנאי עיקרי מתנאי התקנון העוסק בנושא **"תשלומים נלווים"**.

11. בהתאם לאמור בשנתון המפורסם ע"י הנתבעת, גובה שכר הלימוד בנתבעת, נקבע בהתאם להחלטות הוועדה הציבורית לקביעת גובה שכר הלימוד במוסדות להשכלה גבוהה, כאשר כל סטודנט משלם את שכר הלימוד, בחיפה, במועדים ובתנאים הנקבעים ע"י הנתבעת.

12. עוד נקבע בתקנון שכר הלימוד, כי נוסף על שכר הלימוד הבסיסי, כל סטודנט חייב **"בתשלומים נלווים"** לאוניברסיטה והם בשיעורים ובתנאים המפורטים בתקנון. ויוצר כבר בשלב זה, כי חרף העובדה שכביכול המדובר בתשלומי רשות בלבד, **"תשלומים נלווים"** אלו נגבים ע"י הנתבעת כאילו היו תשלומי חובה, וגבייתם מתבצעת ב"אופן אוטומטי", נוסף לשכר הלימוד הבסיסי, עוד טרם ניתנה הסכמתו של הסטודנט לגבייתם.

במקום בו בוחר הסטודנט שלא לשלם - רשאי הוא לחתום על הצהרת ויתור עד למועד בו נקבע בתקנון.

13. בין התשלומים הנלווים האמורים, ניתן למצוא ארבעה תשלומים עיקריים, אשר נגבו ע"י הנתבעת, במהלך השנים האחרונות (שנת 2001-2005) והם כדלקמן:¹

1. **"דמי שירותים"** - תשלום רשות לאוניברסיטה עבור שנתון, כרטיס תלמיד, שימוש בתחנות מידע, שירותי המרפאה והשאלת ספרים.

2. **"דמי רווחה"** - תשלום רשות לאגודת הסטודנטים בגין שירותי צילום מוזלים, קפיטריות במחירים זולים ומפוקחים, מערך צילום שיעורים בוידאו, שיעורי עזר, ביטוח תאונות אישיות, השמת כח אדם, יעוץ והכוונת סטודנטים.

[בשנתון תשס"ה נרשם כי תשלום דמי רווחה הינו תשלום רשות המופנה לאגודת הסטודנטים בגין שירותי רווחה ופיקוח שמבצעת האגודה בנייהן פיקוח על מחירי הצילום במכונות הצילום, פיקוח על מכונות לממכר שתייה ומזון, פיקוח על רמת התברואה ומחירים בקפיטריות ובמסעדות, מתן הנחות והטבות בבתי עסק בחיפה ובצפון ולמופעי תרבות בארץ בכלל].

3. **"דמי אבטחה"**

¹ האמור בסעיף זה לקוח מתוך שנתוני האוניברסיטה תשס"ב (2001-2002), עמ' 76-77, תשס"ג (2002-2003), עמ' 82-83, תשס"ד (2003-2004), עמ' 84-85, תשס"ה (2004-2005), עמ' 88-89, מצורפים ומסומנים כנספח א'.

4. "דמי חבר" – תשלום רשות עבור חברות באגודת הסטודנטים. בשנתון תשס"ה פורט כי תשלום זה הינו בעבור שירותי עו"ד-ייעוץ ומתן הצהרות, שירות רכו מס הכנסה תגמולי מילואים וארנונה, עזרה במתן הלוואות, הנחות במטות האוניברסיטה, הנחות בקניית מקראות, שיעורי עזר וחוגים מסובסדים, כרטיסי צילום, הנחות והטבות, כניסה מוזלת ליום הסטודנט ולכל אירועי האגודה, ייצוג בוועדות משמעת, ספריית השאלה של ספרי לימוד, משלחות, מלגות ועוד. **ויודגש כי תשלום זה הינו תשלום נפרד מתשלום דמי רווחה המועברים לאגודת הסטודנטים, ועיקרו תשלום בעבור הצטרפות הסטודנט כחבר באגודה.**

14. "תשלומים נלווים" אלו נגבו ע"י הנתבעת בנוסף לשכר הלימוד הבסיסי כאמור, אך כפי שיפורט להלן, עד שנת הלימוד התשס"ו-התשס"ז, כל תשלום מבין התשלומים האמורים עמד בפני עצמו, ולכל סטודנט ניתנה האפשרות שלא לשלם עבור אחד מהשירותים או יותר ע"י חתימה על טופס ויתור עד למועד הנקוב בתקנון, ובכך לוותר על השירות הניתן בגינו. גבייה זו בוצעה כך, מאחר והמדובר היה בתשלומים שהופנו לגופים שונים ולמטרות שונות.

15. בשנת הלימודים התשס"ו, החליטה הנתבעת, באופן מפתיע, לשנות תנאי עיקרי מתנאי תקנון שכר הלימוד. השינוי שכוון היה **איחוד שני התשלומים הנפרדים** ששולמו עד כה בגין "דמי שירותים" ו"דמי רווחה" לכדי תשלום מאוחד אשר נקרא : **"דמי שירותים כוללים"**.

תשלום זה הוגדר ע"י הנתבעת בתקנון שכר הלימוד תשס"ו כדלקמן-

"דמי שירותים כוללים" - הינו תשלום רשות לאוניברסיטה עבור שנתון, כרטיס תלמיד, שימוש בתחנות מידע, שירותי מרפאה, השאלת ספרים וכן תשלום המופנה לאגודת הסטודנטים בגין שירותי רווחה הניתנים לכלל הסטודנטים על ידי האגודה.

ניתן לוותר על תשלום זה על ידי חתימה על טופס ויתור עד ליום 15.12.2005, תלמיד שיבחר לא לשלם "דמי שירותים כוללים" יהיה מנוע מקבלת השירותים הבאים: שימוש בתחנות מידע, השאלת ספרים, מענה קולי ואינטרנט ושירותי רווחה הניתנים על ידי אגודת הסטודנטים."

[ההדגשות אינן במקור, א.ג.]

יצוין כי תשלום זה הוגדר באופן זהה בתקנון שכר הלימוד תשס"ז, למעט כמובן המועד לחתימה על טופס הויתור שנקבע עד ליום 15.12.2006.

** העתק העמודים הרלוונטיים מתקנון שכר הלימוד לשנים תשס"ו-תשס"ז, מצורפים ומסומנים **כנסת ב'**.

16. כלומר, כפי הניתן לראות, בשנות הלימוד תשס"ו-תשס"ז החליטה הנתבעת לשנות תנאי מתנאי תקנון שכר הלימוד **ולאחד שני תשלומים נפרדים, המופנים לגופים נפרדים ולמטרות שונות, וזאת-**

- א. מבלי להציג בפני הסטודנט מהם השירותים הניתנים לו בעבור התשלום המופנה לאגודת הסטודנטים, קרי "דמי הרווחה";
- ב. ללא מתן מידע באשר לעלות כל אחד ואחד ממרכיבי התשלום המאוחד;
- ג. מבלי שניתנה לסטודנט האפשרות לשלם רק עבור אחד מהתשלומים האמורים;
- ד. תוך שהיא מתנת קבלת שירות בסיסי והכרחי עבור הסטודנט, בהזקקות / התקשרות עם ספק אחר שיינתכן והסטודנט אינו מעוניין בקבלת השירותים הניתנים על ידו.

החלטתה זו של הנתבעת יש בה לא רק משום פגיעה צרכנית רחבה בציבור הסטודנטים, אלא גם משום הטעייה צרכנית העולה לכדי קיומו של תנאי מקפח בהסכם, שכן כפי שיובא בהרחבה להלן, הנתבעת בענייננו, **השתמשה למעשה באופן פסול במנגנוני השירות שהיא מעניקה עבור ציבור הסטודנטים, שכידוע לה הינם בסיסיים וחברתיים עבור כל סטודנט מן המניין, בכדי לכפות על ציבור הסטודנטים תשלום נוסף המופנה לגורם אחר.**

17. משאלו פני הדברים, החליט התובע, ביום 4/11/05, לפנות לראשונה לאגף מינהל התלמידים בנתבעת. בפנייתו ציין התובע כי הוא הופתע לגלות כי השנת, התשלום עבור "דמי השירותים כוללים" כולל גם תשלום עבור שירותי רווחה לאגודת הסטודנטים, ועל כן בשל איחוד התשלומים האמור, באם היוו מסרב לשלם לאגודה, מנוע הוא מלהשתמש בשירותי האוניברסיטה עצמה.

לאור האמור, ביקש התובע במכתבו כי הנתבעת תתיר לו לשלם אך ורק בעבור השירותים הניתנים על ידה בהם הינו חפץ, ולא בעבור השירותים הניתנים ע"י אגודת הסטודנטים, כפי שהיה עד לשנת הלימודים הנוכחית.

** העתק ממכתבו של התובע מיום 4/11/05, מצורף ומסומן כנספח ג'.

18. ביום 27/11/05, הגיבה גבי שושי לנדמן, ראש אגף מינהל תלמידים בנתבעת למכתבו של התובע. במכתבה ציינה גבי לנדמן, כי אין כל אפשרות להמריד את הרכיבים השונים של **דמי השירותים הכוללים ולשלם רק בגין חלק מהם.**

** העתק ממכתבה של גבי לנדמן מיום 27/11/05, מצורף ומסומן כנספח ד'.

19. בתגובה למכתב זה, פנה התובע ביום 22/2/06 לרקטור האוניברסיטה, דיקן הסטודנטים וסגן הנשיא למנהל. במכתבו ביקש התובע לבטל את איחוד התשלומים האמורים ולפרסם את דבר הביטול באופן מיידי בכדי לאפשר לציבור הסטודנטים זכות בחירה האם לשלם את התשלום המופנה לאגודת הסטודנטים, קרי "דמי הרווחה". עוד ביקש התובע לפרסם

בקרב כלל ציבור הסטודנטים את מהות השירותים להם זכאי הסטודנט בגין תשלום "דמי הרווחה".

** העתק מכתבו של התובע מיום 22/2/06, מצורף ומסומן כנספח ח'.

20. ביום 6/3/06 הגיבה גבי שושי לנדמן, בתפקידה כעת כמזכיר אקדמי כי פנייתו של התובע נמצאת בטיפול וכי תינתן לו תשובה בהקדם האפשרי; תשובה מעין זו לא ניתנה.

** העתק מכתבה של גבי לנדמן, מיום 6/3/06, מצורף ומסומן כנספח ו'.

21. התובע שלא נואש בדרכו, פנה פעם נוספת ביום 20/12/06 במכתב לרקטור האוניברסיטה, דיקן הסטודנטים וסגן נשיא למינהל, וחזר על בקשותיו בשנית.

** העתק מכתבו של התובע מיום 20/12/06, מצורף ומסומן כנספח ז'.

22. ביום 18/1/07 ניתנה תשובתה של גבי רותי רבינוביץ, ראש אגף מינהל תלמידים בנתבעת, בה ציינה כי נושא פנייתו של התובע נמצא בבדיקת היועץ המשפטי של האוניברסיטה וכי תשובת הנתבעת תועבר לידו לאחר קבלת חוות דעתו בנושא.
חרף האמור, עד למועד הגשת התובענה הנדונה, התובע לא זכה לקבל מידי הנתבעת כל תשובה עניינית לפנייתו !!!

** העתק מכתבה של גבי רבינוביץ, מיום 18/1/07, מצורף ומסומן כנספח ח'.

23. במקביל לפנייתו אלו לנתבעת, פנה התובע ביום 20/12/06 בתלונה לנציבות תלונות הציבור במשרד מבקר המדינה על מנת שזו האחרונה תיבחן לגופו של עניין את דרך התנהלותה של הנתבעת ועצם חוקיותה של כריכת התשלומים שבוצעה על ידה.

** העתק פנייתו של התובע לנציבות תלונות הציבור. מיום 20/12/2006, מצורף ומסומן כנספח ט'.

24. לאחר מסכת של התכתבויות, ביום 10/6/07 נמסרת תשובתה של נציבות תלונות הציבור לתלונתו של התובע. בתשובתה ציינה הנציבות כי בבדיקה שנערכה, נמצא מקום להעיר לנתבעת על אי תקינות הכריכה של שני התשלומים, העדר פרסום השירותים הניתנים בתמורה לתשלום "דמי הרווחה" המועברים לאגודה, העדר פרסום עלות כל אחד מהשירותים האמורים וכן העדר האפשרות לוותר על כל אחד מהם בנפרד.

** העתקי ההתכתבויות בין התובע לנציבות תלונות הציבור, מצורפים ומסומנים
כנספח י'.

** העתק מכתבה של נציבות תלונות הציבור, מיום 10/6/2007, מצורף ומסומן
כנספח יא'.

25. ואכן, בשנת הלימודים תשס"ח (2007-2008), מסי תודשים לאחר פניית נציבות תלונות הציבור, החליטה הנתבעת לתקן את דרכיה ולחזור בה מסירובה לאפשר לכל סטודנט לשלם רק עבור אותם שירותים בהם הוא מעוניין. כן החלה הנתבעת לפרסם מהם השירותים הניתנים בתמורה לתשלום "דמי רווחה" המועברים לאגודה. כך הוגדר התנאי החדש בתקנון שכר הלימוד תשס"ח-

"דמי שירותים כוללים" - היוו תשלום רשות לאוניברסיטה עבור שנתון, כרטיס תלמיד, שירותי המרפאה, השאלת ספרים וכן תשלום רשות לאגודת הסטודנטים בגין שירותי רווחה הניתנים על ידי האגודה לכלל הסטודנטים והכוללים בין השאר, שירותים אלה: הקמת חוות מחשבים; סקרי איכות הוראה; שיעורי תגבור במגוון קורסים; יצוג בוועדות משמעת; מאבקים למען הסטודנטים; חופעות של אומנים מהשורה הראשונה בכל יום ד'; פרסום עיתון אחת לחודש; פרסום מודעות חינוך באתר האינטרנט של האגודה; פרסום באתר האגודה של הודעות שוטפות של נציגי החוגים; פרסום באתר האגודה של מאגרי מורי עזר ומתרגמים במחירים מוזלים לסטודנטים וכדומה.

ניתן לומר על תשלום זה לאוניברסיטה או לאגודה (לפי הענין) על ידי חתימה על טופס ויתור עד ליום 15.12.2007. תלמיד שיבחר לא לשלם דמי שירותים לאוניברסיטה יהיה מנוע מהשאלת ספרים. תלמיד שיבחר לא לשלם דמי רווחה לאגודת הסטודנטים יהיה מנוע מקבלת שירותי הרווחה של האגודה. ההחזר לסטודנט שחתם על טופס ויתור כאמור יבוצע על ידי האוניברסיטה ו/או האגודה לפי הענין. [ההדגשות אינן במקור, א.ג.]

** העתק העמוד הרלוונטי מתקנון שכר הלימוד. לשנת הלימוד תשס"ח, מצורף ומסומן כנספח יב'.

26. התובע יטען כי משהחליטה הנתבעת לחזור בה מן הסירוב ולשנות את נוסח התנאי בתקנון שכר הלימוד, באה למעשה פתרון של הבעיה, עקב פעילותו של התובע, לעתיד לבוא.

27. לא כן העבר. לגבי העבר, כפועל יוצא מכל האמור לעיל יש לומר כי בשנות הלימוד תשס"ו-תשס"ז גבתה הנתבעת שלא כדין, תוך הטעייה צרכנית, העולה לכדי קיומו של תנאי מקפח בהסכם ותוך שימוש פסול במנגנוני השירות שהיא מעניקה עבור ציבור הסטודנטים, תשלום נוסף עבור "דמי רווחה" אשר תועבר לידי אגודת הסטודנטים.

28. על כן, משאלו פני הדברים פנה התובע ביום 14/8/07 באמצעות בא כוחו, במכתב דרישה אל הנתבעת להשיב את הסכומים שנגבו שלא כדין, לכל אחד מציבור הסטודנטים שלמדו בשנות הלימודים התשי"ו-התשס"ז.

** העתק מכתב הדרישה מיום 14/8/2007, מצורף ומסומן כנספח יג'.

29. בתשובת בא כוח הנתבעת מיום 17/10/07 נמסר כי היא דוחה מכל וכל את האמור והנדרש במכתב הדרישה.

** מכתבו של בא כוח הנתבעת מיום 17/10/07, מצורף ומסומן כנספח יד'.

30. על כן כיום, לאור תשובתה זו של הנתבעת, לא נותרה בידי התובע כל ברירה אחרת אלא לפנות לבית המשפט הנכבד לקבלת כל הסעדים המגיעים לו וליתר חברי הקבוצה, כפי שהוגדרה ברישא לתובענה זו.

ד. ההנמקה המשפטית לתביעה

(א) קיומה של עילת תביעה מכוח חוק החוזים האחידים

31. בענייננו, התובע מבסס את תביעתו, בראש ובראשונה, על היות התנאי שנקבע ע"י הנתבעת במסגרת תקנון שכר הלימוד, בדבר כריכת התשלומים הנלווים והתניית קבלת השירות בגינם זה בזה, בשנות הלימוד תשס"ו-תשס"ז, תנאי מקפח לפי חוק החוזים האחידים, תשמ"ג-1982 (להלן: "חוק החוזים האחידים") אשר נגזר מחוסר השוויון ביחסי הכוחות שבין האוניברסיטה לסטודנט.

על ההתקשרות בין הסטודנט לבין האוניברסיטה חל חוק החוזים האחידים

32. כפי שצוין לעיל, בין הסטודנט לבין הנתבעת כמוסד אקדמי מתקיימים יחסים חוזיים. יחסים אלו, שעיקרם מתן שירותי השכלה גבוהה ולימודים סדירים ע"י הנתבעת כנגד תשלום שכר הלימוד ע"י הסטודנט אשר הפך בשירותי הנתבעת, מושתתים הם על מערכת חוזית אשר נקבעת מראש ע"י הנתבעת והכוללת בתוכה בין היתר את שנתון האוניברסיטה, תקנון שכר הלימוד ותוכניות הלימודים, המתווים את המסגרת החוזית של יחסי הצדדים.

לעניין זה ראה ע"א 838/87 רחל שני נ' אוניברסיטת תל-אביב, פ"ד מב(2) 380; ה.פ. 1/94 התאחדות הסטודנטים בישראל נ' האוניברסיטה העברית בירושלים, פ"ד פ"מ

תשנ"ד (2) 508

33. כפי שנקבע לא אחת בספרות המשפטית ובהלכה הפסוקה, על המערכת החוזית שבין האוניברסיטה לבין הסטודנט חלות הוראות חוק החוזים האזרחיים, באשר האוניברסיטה מציעה את שירותיה, תוך שהיא קובעת שהתקשרות עימה תהיה בנוסח של חוזה שתנאיו, לפחות בחלקם, נקבעים מראש על ידה.

34. בסעיף 2 לחוק החוזים האזרחיים נקבעה הגדרתו של "חוזה אחיד"-

" חוזה אחיד" - נוסח של חוזה שתנאיו, כולם או מקצתם, נקבעו מראש בידי צד אחד כדי שימשו תנאים לחוזים רבים בינו לבין אנשים בלתי מסויימים במספרם או בזהותם;

35. כפי העולה מן ההגדרה, על מנת שיראו בחוזה כחוזה אחיד, עליו לעמוד בשלושה מרכיבים עיקריים:
(א) נוסח של חוזה.
(ב) קביעת התנאים מראש, בידי צד אחד, כדי שימשו בחוזים רבים.
(ג) אנשים בלתי מסויימים במספרם או בזהותם.

בענייננו, כל אחד ואחד מן המרכיבים המנויים לעיל, מתקיים ביחס להתקשרות החוזית שבין הנתבעת לציבור הסטודנטים.

36. ראשית, בהתאם לאמור לעיל, אין חולק כי שנתון האוניברסיטה ואו תקנון שכר הלימוד הינם חוזים לכל דבר ועניין.

שנית, הרעיון המרכזי שמונח ביסוד החוזה האחיד הוא היותו של החוזה מוטב בידי צד אחד, שמציע אותו למתקשרים בלא שמוצעת להם האפשרות לנהל משא ומתן על תנאיו או לשנותם. ללקוח "עומדת הברירה לקבל את ההצעה כמות שהיא או לדחותה. מרכיב זה של חוסר ברירה מעשי, בחינת take it or leave it הינו ממאפייניו העיקריים של חוזה אחיד"². ואכן בענייננו, שנתון האוניברסיטה אשר בו מעוגן תקנון שכר הלימוד, מוצע לכלל ציבור הסטודנטים וזאת מבלי שניתנת להם האפשרות לנהל משא ומתן כלשהו על תנאיו. בנסיבות אלו, תקנון שכר הלימוד מוצע בפני הסטודנטים "כעסקת חבילה", שהם רשאים או לקבלה כפי שהיא או לדחותה.

שלישית, על התנאים שנקבעו במסגרת החוזה האחיד, לשמש בהתקשרויות רבות בין הספק לבין אנשים בלתי מסויימים במספרם או בזהותם. לעניין זה נקבע בהלכה הפסוקה, כי כל חוזה שאינו מופנה לאדם קונקרטי מהווה חוזה אחיד. ואכן בענייננו- תקנון שכר

² ורדה לוסטהרין וטובה שפניץ, חוזים אזרחיים (חשמ"ד-1994), עמ' 23.

הלימוד, נועד לשמש בהתקשרויות רבות עם ציבור סטודנטים בלתי מסוימים במספרם או בזכותם.

37. ואכן גם בתי המשפט לכל אורך השנים ובערכאות השיפוט השונות ראו במערכת חוזית בין האוניברסיטה בין הסטודנט כמערכת חוזית שחלים עליה הנראות חוק החוזים האחידים.

כך נקבע בת.א. 85608/01 אוניברסיטת תל אביב נ' יהודה שטוויר-

"...למען הזהירות בלבד יצויין, כי תקנות שכר הלימוד כוללות תניות מקפחות אשר דינן להתבטל בהתאם להוראות סעיף 4 לחוק החוזים האחידים, התשמ"ג-1982. וראה לענין זה האמור בעמ' 276 לספרם של ד"ר רענן הר זהב וד"ר ברק מדינה, "דיני ההשכלה הגבוהה": "על ההתקשרות בין הסטודנט לבין האוניברסיטה חל חוק החוזים האחידים באשר האוניברסיטה מציעה את שירותיה תוך שהיא קובעת שההתקשרות עימה תהיה בנוסח של חוזה שתנאיו לפחות בחלקם, נקבעים מראש על ידה. קביעה זו מאפשרת להרחיב את סמכויות הפיקוח השיפוטי על פעילותם של המוסדות להשכלה גבוהה, לאור סמכותו של בית המשפט על פי סעיף 3 לחוק החוזים האחידים, לבטל או לשנות תנאי "שיש בו בשים לב למכלול תנאי החוזה ולנסיבות אחרות- משום קימות." [ההדגשות אינן במקור, א.ג.]

זאת ועוד, בה.פ. (חי') 169/96 פלוני נ' אוניברסיטת חיפה, נקבע ע"י כב' השופט ביין כי-

" אין חולק על כך, שליחס המשפטי בין הסטודנט לאוניברסיטה יש היבטים חוזיים. עם זאת, אין יחס זה נשלט אך ורק על ידי דיני החוזים (ראה דברי השופט לנדוי בע"א 319/65, בעמ' 208). קיימים היבטים נוספים למערכת יחסים זו, המעוגנים במשפט המינהלי...

...אכן, צורך המבקש בהנחתו, כי על ההתקשרות בינו לבין האוניברסיטה חל חוק החוזים האחידים, באשר האוניברסיטה מציעה את שירותיה תוך שהיא קובעת שההתקשרות עימה תהיה בנוסח של חוזה שתנאיו לפחות בחלקם נקבעים מראש על ידה (ראת הגדרת "חוזה אחיד" בסעיף 1 לחוק) וכן, כי תקנון המשמעת הוא חלק מחוזה אחיד כאמור..." [ההדגשות אינן במקור, א.ג.]

בת.פ. (ת"א) 269/06 אוסדון יוסף נ' תמכללה האקדמית, נקבע כי-

"...היחסים בין המבקש לבין המכללה הם, כאמור, יחסים חוזיים. הם מושתתים בין היתר על תקנון הלימודים לתואר שני, שהמכללה נסמכה על הנראותיו... התקנון מתווה את המסגרת החוזית של יחסי הצדדים. מדובר בחוזה אחיד- שתוכנו נקבע מראש על ידי המכללה, בלא שהתלמיד יכול לשנותו..." [ההדגשות אינן במקור, א.ג.]

ולבסוף בת.א. (י-ם) 5569/06 מוטי עשור נ' בצלאל אקדמיה לאומנות ועיצוב ירושלים, נקבע כי-

" תוכניות הלימודים, שנתון בצלאל ותקנון עמותת בצלאל, כמותם כחוזים בין התובע לבין בצלאל... יתר על כן, מסמכים אלו, או ליתר דיוק- חוזים אלו, הם בגדר חוזה אחיד, מן הטעם שתוכנם נקבע מראש, ואין לתלמיד אפשרות לשנותם... [ההדגשות אינן במקור, ג.א.]

38. לאור האמור לעיל, למותר לציין כי תקנון שכר הלימוד המשמש את הנתבעת בהתקשרותה עם ציבור הסטודנטים הינו חוזה אחיד, המתווה את המסגרת החוזית של יחסי הצדדים.

התניה המעוגנת בתקנון שכר הלימוד בדבר "כריכת התשלומים" הינה תנאי מקפח בחוזה

39. סעיף 3 לחוק החוזים האחידים, קובע את הגדרתו של תנאי מקפח בחוזה אחיד-

"3. בית משפט ובית דין יבטלו או ישנו, בהתאם להוראות חוק זה, תנאי בחוזה אחיד שיש בו-בשים לב למכלול תנאי החוזה ולנסיבות אחרות- משם קיפוח לקוחות או משום יתרון בלתי הוגן של הספק העלול להביא לידי קיפוח לקוחות" [ההדגשה אינה במקור, ג.א.]

40. סעיף 4 לחוק החוזים האחידים כולל רשימת חזקות לפיהן במקום בו התניה שמעוגנת במסגרת החוזה האחיד, עונת למאפיינים הקבועים בחזקה, חזקה היא כי המדובר בתניה מקפחת.

41. לענייננו החזקה הקבועה בסעיף 4(5) לחוק היא הרלוונטית, ובה נקבע כדלקמן-

"4. חזקה על התנאים הבאים שהם מקפחים:

...

(5) תנאי המחייב את חלקו באופן בלתי סביר לחיזקק לספק או לאדם אחר, או המגביל בדרך אחרת את חופש חלקו להתקשר או לא להתקשר עם אדם אחר;" [ההדגשה אינה במקור, ג.א.]

42. העיקרון המונח בבסיס חזקה זו הוא שאין להגביל את חופש ההתקשרות של חלקו, בין במישרין ובין בעקיפין. החזקה האמורה מכוונת למצב בו הספק כולל בחוזה הוראות המתערבות בחופש ההתקשרות של חלקו עם אחרים. הגבלת מעין זו יכולה ללבוש צורה

של הגבלת ההתקשרות עם גורם שלישי או לחילופין, כשם שבענייננו, ללבוש צורה של חיוב להתקשר עם גורם מסוים.³

43. כפי שצוין לעיל, בשנות הלימוד תשס"ו-תשס"ז, שינתה הנתבעת תנאי עיקרי בתקנון שכר הלימוד העוסק בגביית "דמי שירותים כוללים". שינוי התנאי בתקנון שכר הלימוד, חייב למעשה את כלל ציבור הסטודנטים לשלם יחד שני תשלומים נפרדים ("דמי שירותים" ו"דמי רווחה"), על אף שהינם תשלומים המיועדים לגופים שונים ולמטרות שונות, ומבלי לאפשר תשלום עבור רק אחד מהם.

בדרך זו, התנתה הנתבעת את התשלום האחד בתשלום האחר ולמעשה חייבה את כלל ציבור הסטודנטים, באופן בלתי סביר ובכנונה תחילה, להיזקק לגורם מסוים, הנפרד מתנתבעת, ולשלם לו את ממיטב כספם עבור השירות שהוא מעניק, מבלי שיש באפשרותם לוותר על שירות זה, מבלי לוותר על השירותים שהנתבעת מעניקה!!

שורש הבעיה בענייננו נעוץ בכך, שלא בכדי אוחדו שני התשלומים האמורים ע"י הנתבעת ולא בכדי השירות בגינם הותנה אחד בשני. איחוד התשלומים הספציפיים הללו נועד הוא מיסודו "לכבול" את ציבור הסטודנטים לשלם את התשלום המאוחד, אשר כולל בחובו גם תשלום עבור גורם שלישי שהינו אגודת הסטודנטים.

ובמה זברים אמורים?

44. כפי שפורט לעיל, התשלום עבור "דמי השירותים הכוללים" כולל בתוכו, הן תשלום עבור שירותים שניתנים ע"י האוניברסיטה ("דמי שירותים") והן תשלום עבור שירותים הניתנים ע"י אגודת הסטודנטים ("דמי רווחה").

45. על פי התנאי הקבוע בתקנון שכר הלימוד, השירותים הניתנים ע"י האוניברסיטה, כנגד תשלום "דמי השירותים הכוללים" הינם: שנתון, כרטיס תלמיד, שימוש בתחנות מידע, שירותי מרפאה והשאלת ספרים. לעומת זאת, סטודנט שבחר שלא לשלם את התשלום האמור, מנוע משימוש בתחנות מידע, השאלת ספרים, מענה קולי ואינטרנט.

46. שירותים אלו, על אף שהתשלום עבורם מוגדר ע"י הנתבעת "כתשלום רשות" בלבד, הינם כפי שיוזכר להלן, שירותים בסיסיים והכרחיים עבור כל סטודנט מן המניין הלומד בקרב הנתבעת, ואף הנתבעת עצמה מפנה את ציבור הסטודנטים להשתמש בשירותים אלו, מבלי שהיא מציגה בפניו כל דרכי פעולה אלטרנטיביות.

³ ורדה לוטטהיז ושנה שכפ"ן, חוזים אתידים (הצמ"ד-1994), עמ' 91

47. כך למשל, שירותי מענה קולי ואינטרנט. המדובר בשתי הדרכים העיקריות להירשם לקורסים בחוגים מסוימים ומסלולי לימוד בנתבעת.

במסגרת שנתון תשס"ו, בעמוד 81, תחת הכותרת "רישום לשנה"ל תשס"ו, נרשם -
 "...ברוב החוגים מתבצע הרישום לתואר ראשון באמצעות "המענה הקולי" או
 האינטרנט."

ובהמשך, בעמוד 82 נרשם -

"לתשומת לבכם: ניתן לקבל מידע על מערכת שיעורים מעודכנת באמצעים
 הבאים:
 1. המענה הקולי - אופציה 4 בתפריט
 2. חפיקת תדפיס בתחנות המידע באוניברסיטה
 3. באמצעות האינטרנט"

** העתק עמודים 81-82 לשנתון תשס"ו, מצורפים ומסומנים כנספח ט'.

48. בנוסף, מדי שנה בשנה, בטרם פתיחת שנת הלימודים, שולחת הנתבעת לכל סטודנט הנחיות לביצוע רישום לקורסים, אשר מתפרסמות "באיגרת לתלמיד".
 למקרא האיגרת ניתן לראות כי קיימת חלוקה ברורה בין חוגים אשר לגביהם הנתבעת קובעת כי הרישום לקורסים בהם הינו ממחושב, ויעשה באמצעות אתר האינטרנט בלבד לבין חוגים בהם הרישום לקורסים מתבצע ע"י התייצבות אישית של הסטודנטים במזכירות החוגים.

** העתק העמודים הרלוונטיים מאיגרת לתלמיד משנת הלימוד תשס"ו, מצורפת ומסומנת כנספח ט'.

49. בדרך זו למעשה, קובעת הנתבעת בעצמה כי שתי הדרכים היחידות למעשה להירשם לקורסים בחוגים מסוימים הינה דרך המענה הקולי ואתר האינטרנט והיא אינה מצוה כל דרכי פעולה אלטרנטיביות.
 בעניין זה יוער, כי גם לו היתה הנתבעת מציינה בפני הסטודנט אלטרנטיבה להירשם לקורסים בחוגים שהוגדרו "כממוחשבים", שלא באמצעות אתר האינטרנט, אלא ע"י התייצבות אישית במזכירות החוגים, אזי גם אז, סטודנט זה היה בעמדה נחותה אל מול שאר ציבור הסטודנטים, אשר נרשמו זה מכבר באמצעות אתר האינטרנט לקורסים בהם הם היו מעוניינים, כאשר כל שנותר היה לסטודנט זה, הינו לחסות במקומות הפנויים שנותרו שאינם לאו דווקא כבחירתו.

50. באשר לשימוש בתחנות מידע, המצב זהה. שימוש בתחנות מידע הוא למעשה הדרך העיקרית בה סטודנט יכול להנפיק אישורים לצרכיו האקדמיים. אישורים אלו כוללים

בין היתר, אישורי תלמיד, מערכת לימודים, גיליונות ציונים, שנות לימוד לתואר, תחומי לימוד, זכאות לתואר וכו'. ככל שברצונו של הסטודנט לקבל אישורים אלו, ניתן להנפיק אותם רק בתחנות המידע.

כך מפרסמת הנתבעת בעמ' 96 לשנתון תשס"ו-

"תלמידים יכולים לקבל אישורים בתחנת המידע, בטרקלין אגף מינהל התלמידים. ניתן לקבל עד 6 אישורים חינם. עלות כל אישור נוסף תגבה באמצעות מערכת שב"ל באופן אוטומטי. תנאי קבלת אישורים בתחנת המידע כתובים על גבי הצג של תחנת המידע" הודגשות אינן במקור, א.ג.

** העתק עמ' 96 לשנתון תשס"ו, מצורף ומסומן כנספח יז.

אשר על כן, למותר לציין כי חרף העובדה שהנתבעת מגדירה את השירותים האמורים כניתנים על ידה מגדר תשלום רשות בלבד, מציגה היא את השירותים הללו כלמי ציבור הסטודנטים, כשירותים בסיסיים והכרחיים להם נזקק כל סטודנט על מנת שיוכל להתנהל באופן תקין במוסדותיה.

51. למען שלמות התמונה יוער כי בשנת הלימודים הנוכחית (תשס"ח), קבעה הנתבעת בתקנון שכר הלימוד כי תלמיד שיבחר לא לשלם דמי שרותים לאוניברסיטה יתנה מנוע מהשאלת ספרים בלבד. קביעה זו בתקנון שכר הלימוד מעידה ומחזקת את טענת התובע לפיה גם הנתבעת עצמה רואה בשירותים האמורים, כשירותים בסיסיים וחוצים, שכן אחרת כיצד מתיישבת העובדה שגם במקום בו לא משלם הסטודנט עבור צריכתם, זכאי הוא בכל מקרה לקבל את השירות מטעמם? על כן, ניתן לומר שבעניינו, אין כל ספק כי שירותים אלו הינם חלק בלתי נפרד מהשירותים להם נדרש הסטודנט במסגרת לימודיו האקדמיים אצל הנתבעת.

52. כאמור, אל מול שירותים אלו אותם מספקת האוניברסיטה מגדר תשלום "דמי השירותים", עומדים השירותים הניתנים ע"י אגודת הסטודנטים, מגדר תשלום "דמי רווחה".

53. במוסדות להשכלה גבוהה פועלות אגודות סטודנטים שמאגדות כעמותות ועוסקות בפעילויות שונות לרווחת הסטודנטים. כחלק מהסדר הקיים בין המוסדות להשכלה גבוהה לבין האגודות, משתמשות האגודות במנגנוני הגבייה של המוסדות, על מנת לגבות תשלומים עבורם כגון "דמי הרווחה".

54. מעצם הגדרתם, המדובר בשירותים אשר עיקרם שיפור תנאי רווחת הסטודנט ברחבי קמפוס הנתבעת. למותר לציין כי שירותים אלו, בניגוד לשירותים המוענקים ע"י הנתבעת, אינם מהווים בגדר שירותים בסיסיים והכרחיים הנדרשים לכל סטודנט וסטודנט על מנת שיוכל להשלים את לימודיו.

55. על כן, התוצאה שנבעה מכך במהלך השנים היא שמרבית הסטודנטים החליטו, מתוך בחירה תופשית, שלא לשלם עבור השירותים הללו, ולכן נוצרה, לטענת האגודה, בעיית "הרוכב החופשי", לפיה, בהתאם לטענה זו, סטודנטים רבים נהגו מהשירותים על אף שלא שילמו עבורם.

לעניין זה הגיב יו"ר אגודת הסטודנטים בנתבעת, מר שי פניני, במסגרת כתבה שפורסמה בעיתון "ידיעות חיפה", ביום 13/7/07, בנושא התובענה דנן. ואלו דבריו:

"עניין האיחוד נועד למגר את תופעת "הרוכב החופשי" של סטודנטים שנהנים מסל שירותים מורחב מבלי לשלם עליו. יש תשלומים שחלים על כולם, כגון מיקוח על בריאות ומחירים בחנויות, ולא רק על חברי האגודה. באוניברסיטאות אחרות כלל לא שואלים את הסטודנט אם הוא מעוניין לשלם או לא, בעקבות התלונה, בשנה תבאת יפוצל התשלום וזו החלטה מצערת, אולם אנו שומרי חוק ונמלא אחר הוראות המבקר" [ההדגשות אינן במקור, א.ג.]

** העתק הכתבה שהתפרסמה בעיתון "ידיעות חיפה" מיום 13/7/07, מצורף ומסומן כנספח יח'.

56. ואכן, בהתאם לאמור, על מנת להביא לפתרון הבעיה הנטענת החליטה הנתבעת ללכת בדרך הקלה ולאחד שני סוגי תשלומים נפרדים, וזאת מתוך ידיעה ברורה כי ציבור הסטודנטים, שעבורו השירותים הניתנים ע"י האוניברסיטה הינם בסיסיים והכרחיים, לא יוותר על השירותים האמורים, גם באם הדבר כרוך בתשלום נוסף ובלתי רצוני לאגודת הסטודנטים. בכך למעשה הביאה הנתבעת לידי הגבלת חופש ההתקשרות של הסטודנט בה "נכפה" עליו להתקשר עם אגודת הסטודנטים ולשלם עבור השירותים המסופקים על ידה, גם במקום בו הסטודנט לא חפץ בכך.

ויודגש, גבייתו של תשלום מאוחד זה מתבצעת ע"י הנתבעת ב"אופן אוטומטי", נוסף לשכר הלימוד הבסיסי, עוד טרם ניתנה הסכמתו של הסטודנט לגבייתם, וזאת חרף העובדה כי שיטת גבייה זו נעשית בניגוד להחלטת "הועדה הציבורית לקביעת גובה שכר הלימוד ומפעלי הסיוע לסטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה לשנים התשנ"ז (1996/97) - התשס"א (2000/01)", בראשותו של שופט בית המשפט העליון (בדימוס) יעקב מלץ (להלן: "ועדת מלץ"), אשר קבעה כי אין לגבות מראש מידי הסטודנט תשלומים עבור דמי חבר, כמו גם שירותי רווחה ושירותים גלויים אחרים, טרם הסכמתו.

החלטה זו אושרה גם ע"י הועדה הציבורית בראשותו של שופט בית המשפט המחוזי (בדימוס) אליהו וינוגרד, בדו"ח שהגישה בינואר 2001 (להלן: "ועדת וינוגרד").

** החלטות ועדת מלץ וועדת וינוגרד, מצורפות ומוסמנות כנספח יט'.

57. בדו"ח מבקר המדינה אשר פורסם ביום 30/6/2004, העוסק "בהקשרים בין האוניברסיטאות לאגודות הסטודנטים והפיקוח על האגודות", נידונה בהרחבה סוגיית כריכת התשלומים ע"י הנתבעת. עיקר הדו"ח עסק בנושא חיוב האוניברסיטאות את ציבור הסטודנטים לשלם יחד תשלומי "דמי רווחה" ו"דמי חבר" המועברים לאגודת הסטודנטים.

58. במסגרת הדו"ח, קבע המבקר באופן חד משמעי כי מאחר ודמי החבר ודמי הרווחה הינם תשלומי רשות, אין להתנות את התשלום האחד בתשלום האחר. בעמ' 162 לדו"ח נקבע כדלקמן-

"כאמור, מאחר שדמי החבר ודמי הרווחה הם תשלומי רשות ולגביית כל אחד מהם נדרשת הסכמה נפרדת, אין להתנות את תשלום האחד בתשלום האחר; יש להפריד את התשלום בעד חברות באגודה מהתשלום בעד שירותי הרווחה, ואין לאלץ את מי שמעוניין בשירותי רווחה לשלם בעד חברות באגודה, ולחפץ..."

זאת ועוד, נקבע בהקשר זה, בעמ' 157 לדו"ח כי-

"אוניברסיטת בן גוריון חייבה את הסטודנטים לשלם יחד את שני התשלומים (דמי רווחה ודמי חבר) ולא אפשרה לשלם רק אחד מהם, אף על פי ששניהם תשלומי רשות למטרות שונות, ותשלום כל אחד מהם צריך להעשות באופן וולטרי ואין מקום להתנות את התשלום האחד בתשלום האחר..."

ולבסוף נקבע במסגרת הדו"ח, בעמ' 178 כי-

"בביקורת זו הועלו ליקויים הקשורים בקשרי הגומלין שבין אוניברסיטאות לאגודות הסטודנטים שלהן, ובכללם גביית אוטומטית של דמי החבר באגודת ודמי הרווחה וחתניית החברות באגודה ותשלום דמי החבר בתשלום דמי רווחה ולהיפך; היעדר הסכמים בעניין דמי החבר ודמי הרווחה; והיעדר נתונים בדבר שויין הכולל של ההטבות שמעגיקות האוניברסיטאות לאגודות."

[ההדגשות אינן במקור, א.ג.]

** דו"ח מבקר המדינה, אשר פורסם ביום 30/6/2004, מצורף ומסומן כנספת כ'.

59. אי תקינות כריכת התשלומים כאמור, מקבלת משנה תוקף בעניינו. מבקר המדינה קבע כי אין להתנות תשלום דמי רווחה בתשלום דמי חבר, מאחר והמדובר בתשלומי רשות המיועדים למטרות שונות, וזאת חרף העובדה כי תשלומים אלו מופנים לאותו גוף-שהינו אגודת הסטודנטים. לעומת זאת, בעניינו נכרכו שני תשלומים נפרדים, המועברים לגופים שונים ולמטרות שונות. זו, ללא ספק, כריכה שנעשתה שלא כדין.

60. על כן, פועל יוצא מכל האמור לעיל הוא שהנתבעת בענייננו, ניצלה למעשה את כוח המיקוח העומד לרשותה, אל מול ציבור הסטודנטים, וכרכה שני תשלומים שונים, שלא כדין, מתוך ידיעה שנחיצותם של השירותים המוענקים על ידה תביא לידי כך כי הסטודנט לא יוותר על התשלום הכולל, גם באם כרוך בכך תשלום נוסף לגורם אחר, שאינו מעוניין בשירותו!!

בדרך זו חייבה הנתבעת את כלל ציבור הסטודנטים להיזקק באופן בלתי סביר לספק אחר, דבר העולה לכדי תנאי מקפח בהסכם.

61. בסגורם של ורדה לוסטנהויז וטנה שפניץ, **חוזים אחידים** (תשנ"ד-1994), נידונה בהרחבה סוגיית הקיפוח בהסכם וכך נאמר לעניין זה⁴ -

" הקיפוח, הוא אחד מאותם "מונחי שסתום" המצויים בחקיקה: "אלה הם מונחים שתכנס משתנה עם שינוי הזמן והנסיבות...". הם מתאפיינים בכך, שהלשון עצמה אינה קובעת תוכן חד-משמעי, תכנס נקבע על פי שיקול דעת הפרשן, הניזון מעקרונות היסוד של השיטה, מתפישות המשפט המקובלות, ומהאיזון הראוי בין הערכים והעקרונות השולטים בחברה בזמן נתון"...

...המטרה של הגנה מפני תנאים מקפחים משקפת את האיזון בין העובדה שהלקוחות מקבלים חוזה מן המוכן, מבלי ליטול חלק בעיצובו, לבין שיקולי היעילות הטבעיים מהתקשרות באמצעות חוזה אחיד.

...לגבי כל סוג של חוזה אחיד שייזון בערכאות משפטיות, ייערך איזון בין האינטרסים השונים, על רקע ההקשר הכולל של החוזה ונסיבותיו, כך נאמרו הדברים בפרשת קסטנבאום:

"קביעת הקיפוח משקפת את האיזון הראוי אשר החברה הישראלית יוצרת בין שיקולים כלכליים, מוסריים וחברתיים. אין היא פרי השקפה כלכלית אחת. תנאי הקיפוח אינו מבטא חזון כלכלי זה או אחר. הוא מבטא תפישה חברתית באשר להגון ולראוי ביחסים חוזיים אחידים"

[והדגשה אינה במקור, א.ג.]

62. בענייננו, החלטתה של הנתבעת לאחד את שני התשלומים האמורים לכדי תשלום אחד משקפת חוסר סבירות וחוסר הגינות כלפי ציבור הסטודנטים, שהרי הנתבעת למעשה ניצלה את מעמדה העדיף, תוך שהיא מתנה קבלת שירותים חיוניים הניתנים על ידה, בקבלת שירותים אחרים, ללא שמתקיים ביניהם כל קשר עיסקי סביר.

בדרך זו, סיפקה הנתבעת שירותי גבייה לגורם אחר, אשר כלל הנראה היה מתקשה לבצע זאת באופן נמרז, על חשבון מיטב כספם של כלל ציבור הסטודנטים.

⁴ ורדה לוסטנהויז וטנה שפניץ, **חוזים אחידים** (תשמ"ד-1994), עמ' 48-49.

63. מאחר והנתבעת, חזרה בה מסירובה, בשנת הלימודים הנוכחית, וכיום היא מאפשרת לכל סטודנט לבחור באילו שירותים הוא מעוניין, באה למעשה פתרון של הבעיה, באשר לתנאי המקפת, לעתיד לבוא, אך לא כן לגבי העבר.

64. לגבי העבר כאמור, כפועל יוצא מכל האמור לעיל הוא שבשנות הלימוד תשס"ו-תשס"ז **גבתה הנתבעת שלא כדיון, תשלום נוסף עבור "דמי רווחה" אשר הועבר לידי אגודת הסטודנטים.**

65. מן האמור לעיל עולה כי פתוחה דרכו של התובע לתבוע את הנתבעת, בין היתר מכוח חוק החוזים האתידיים, והוא זכאי לקבל את הסעדים המבוקשים בתובענה זו.

(ב) קיומה של עילת תביעה מכוח חוק הגנת הצרכן

66. בנוסף לאמור לעיל, התובע יטען כי עומדת לו עילת תביעה גם מנדר חוק הגנת הצרכן וזאת מאחר והנתבעת בענייננו לא רק שקבעה תנאי מקפת בהסכם אלא שבמקביל הטעתה את ציבור הסטודנטים מגדר תנאי זה **ע"י אי פרסום פרטים מהותיים באשר למהות העסקה.**

67. סעיף 2 (א) לחוק הגנת הצרכן, שכותרתו "איסור הטעיה", קובע כדלקמן -
 "לא יעשה עוסק דבר- במעשה או במחדל, בכתב או בעל פה או בכל דרך אחרת לרבות לאחר מועד ההתקשרות בעסקה- העלול להטעות צרכן בכל עניין מהותי בעסקה (להלן- הטעיה); בלי לגרוע מכלליות האמור יראו עניינים אלה כמהותיים בעסקה:

(1) הטיב, המהות, הכמות והסוג של נכס או שירות;

(2) ..."

68. בענייננו, התנאי כפי שנקבע ע"י הנתבעת בתקנון שכר הלימוד קבע כי תשלום עבור דמי שירותים כוללים, הינו תשלום רשות לאוניברסיטה עבור השירותים שמרטו וכן "תשלום המופנה לאגודת הסטודנטים בגין שירותי רווחה הניתנים לכלל הסטודנטים על ידי האגודה".

69. בתנאי זה, כפי שניתן לראות, רב הנסתר על הגלוי, שכן אין הוא כולל בחובו ולו פרט אחד הן באשר למהות השירותים הניתנים בגין התשלום המופנה לאגודת הסטודנטים והן באשר לחלוקת התשלומים בין האוניברסיטה לאגודת, דהיינו איזה סכום מתשלום זה נותר בידי האוניברסיטה ואיזה סכום מועבר לידי לאגודה.

70. לעניין העדר פירוט השירות הניתן מגדר תשלום דמי הרווחה נקבע בדו"ח מבקר המדינה מיום 30/4/2006 כדלקמן-

"דמי הרווחה משולמים לאוניברסיטאות בעבור שירותי רווחה שניתנים לסטודנטים בידי האוניברסיטה או אגודת הסטודנטים. כאשר האגודה גותנת שירותים לסטודנטים, גובה האוניברסיטה את דמי הרווחה ומעבירה אותם אליה. לפיכך מן הראוי שבהסכמים יפורטו סוגי השירותים שעל האגודות לתת" [ההדגשות אינן במקור, א.ג.]

71. בהתאם לאמור, בעצם התנהלותה של הנתבעת יש משום הטעיה צרכנית כלפי ציבור הסטודנטים אשר נבצר ממנו לדעת מה מהות השירותים אותם זכאי הוא לקבל בעבור אותו התשלום.

72. לעניין משמעות עילת הטעיה לפי חוק הגנת הצרכן נקבע ברע"א 2837/98 שלום ארד נ' בזק החברה הישראלית לתקשורת, פ"ד נד(1) 600, עמ' 609-608:

" הטעיה היא הצהרה כוזבת. הטעיה נוצרת כאשר קיים פער בין הדברים הנאמרים (או המוסתרים) לבין המציאות. הטעיה יכולה ללוש שתי צורות: האחת, הטעיה במעשה על דרך של מצג שווא הכולל פרטים שאינם תואמים את המציאות; והשניה, הטעיה במחדל, קרי: אי גילוי פרטים מקום שיש חובה לגלותם. (ראו: ג' שלו דיני החוזים (מהדורה שנייה, תשנ"ה) 225, ד' פרידמן וני כהן חוזים (תשנ"ג, כרך ב') 787). ודוק: אין עילת הטעיה לפי דיני החוזים כדינו של איסור הטעיה על פי חוק הגנת הצרכן בעוד שבדיני החוזים על מנת שתתגבש עילת הטעיה נדרש כי הצד הטוען להטעיה אכן טעה ובשל טעותו זו התקשר בחוזה (ראו: סעיף 15 לחוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973), הרי שהאיסור מכוח חוק הגנת הצרכן רחב יותר והוא חל על כל "דבר העלול להטעות צרכן" גם אם הלה לא הוטעה בפועל". [ההדגשות אינן במקור, א.ג.]

73. זאת ועוד, בבש"א (נצרת) 1440/98 זילברשלג עיטל נ' אל על נתיבי, תק-מח 2002(2), 1818, עמ' 1835 נקבע לענין ההבחנה בין עילת הטעיה שבחוק הגנת הצרכן לעומת עילת הטעיה שבחוק החוזים, כדלקמן-

"הטעיה שבחוק הגנת הצרכן רחבה ממקבילתה שבחוק החוזים [חלק כללי] בכמה וכמה נקודות:
א. אין צורך להוכיח קשר סיבתי בין הטעיה ובין ההתקשרות עם העוסק;
ב. אין צורך להוכיח כי המעשה או המחדל הטעו בפועל את הצרכן ודי בכך שהם עלולים היו להטעות..." [ההדגשות אינן במקור, א.ג.]

74. יובהר, כי בהתאם לפסיקה אין להצביע בהכרח על הטעיה ממשית, די בעניין זה אם יציג התובע כי הנתבעת "עלולה" היתה להטעות את הציבור.

לעניין זה נקבע בע"א 1977/97 יוסף ברזני נ' בזק החברה הישראלית לתקשורת, פד"י נה (4), 584 ע"י כבי הנשיא בתוארו דאז, השופט אהרון ברק-

"חברתי השופט שטרסברג- לחן קובעת בפסק דינה כי יש בפרסומיה של בזק, לכאורה, דבר "העלול להטעות צרכן, בכל ענין מהותי בעסקה...". גישה זו מקובלת עליי. ודוק, סעיף 2 לחוק אינו דורש הטעיה תלכה למעשה. כל שנאסר על פיו הוא עשיית דבר "העלול להטעות צרכן". מטרתו של איסור זה להבטיח כי הצרכן יקבל מידע מלא ואמיתי. האיסור שנקבע בסעיף 2 לחוק אינו איסור "תוצאתי"; הוא איסור התנהגותי." [ההדגשות אינן במקור, א.ג.]

75. על כן, לאור האמור, למותר לציין כי משמנעה הנתבעת מלגלות לציבור הסטודנטים מהם השירותים הניתנים להם בעבור התשלום המופנה לאגודת הסטודנטים וכן מהם מרכיבי התשלום, הטענה הנתבעת באופן בוטה את כלל ציבור הסטודנטים.

76. למען שלמות התמונה יובהר כי גם כיום ממשיכה הנתבעת להטעות את כלל ציבור הסטודנטים, שכן כפי שניתן לראות בשנתון שנת הלימוד תשס"ח (ראה נספח י"ב) הנתבעת ממשיכה בזרקה שלא לפרסם מה עלות כל אחד מהתשלומים שנגבים, דהיינו איזה סכום משולם עבור דמי השירותים ואיזה סכום משולם עבור דמי הרווחה, אלא מפרסמת היא את הסכום הכולל בלבד בעבור שני השירותים. בדרך זו, ממשיכה הנתבעת להטעות את כלל ציבור הסטודנטים חרף הערת מבקר המדינה בעניין זה.

ה. חישוב הנזק

77. תובענה זו מוגשת על ידי התובע בשמם של כלל ציבור הסטודנטים אשר למדו בקרב הנתבעת, בשנות הלימוד תשס"ו (2005-2006) ותשס"ז (2006-2007), אשר שילמו תשלום עבור "דמי שירותים כוללים" לנתבעת.

78. מאחר ואין בידי התובע נתונים לגבי מספר הסטודנטים אשר שילמו את התשלום עבור "דמי השירותים הכוללים" בשנות הלימוד תשס"ו-תשס"ז, מוגשת תובענה זו על דרך של הערכת גודל הקבוצה כמפורט להלן.

79. ע"פ נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, המפורסמים בשנתון הסטטיסטי לישראל, 2007 (לוח 8.50 - סטודנטים באוניברסיטאות לפי תואר ומוסד), למדו באוניברסיטת חיפה, בשנות הלימוד תשס"ו ותשס"ז - 16,655 סטודנטים ו- 16,780 סטודנטים בהתאמה.

** נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מצורפים ומסומנים כנספח כא'.

80. לפי הערכת התובע, על בסיס ההנחה ששירותי האוניברסיטה הכלולים תחת "דמי השירותים הכלולים", הינם שירותים בסיסיים והכרחיים, כ-95% מכלל ציבור הסטודנטים, שילמו את דמי השירותים הכלולים בשנים הרלוונטיות.

81. לפיכך, להערכת התובע מונה הקבוצה בעניינו, כ-15,820 סטודנטים בשנת הלימודים תשס"ו, וכ-15,940 סטודנטים בשנת הלימודים תשס"ז, כלומר סה"כ הקבוצה מוערכת בכ- 31,760 סטודנטים אשר שילמו את תשלום "דמי השירותים הכלולים" בשנות הלימוד תשס"ו-תשס"ז.

82. כתוצאה מקביעת התנאי המקפח בהסכם וההטעיה הצרכנית, נגרמו לתובע ולחברי הקבוצה נזקים שעיקרם גביית תשלום נוסף, שלא כדין, קרי "דמי הרווחה".

83. בהסתמך על נתונים משנים קודמות, אשר פורסמו ע"י הנתבעת במסגרת השנתונים, גובה תשלום דמי הרווחה עמד על סך של 109 ₪ לסטודנט לשנה בטרם אוחד עם דמי השירותים.

להלן טבלה המסכמת את עלות התשלומים הנלווים לשכר הלימוד בשנות הלימוד תשס"א-תשס"ח :

התשלום	תשס"א	תשס"ב	תשס"ג	תשס"ד	תשס"ה	תשס"ו	תשס"ז
דמי אבטחה	123	123	בשנה זו	222	222	234	240
דמי שירותים	99	99	לא פרסמה את עלות השירותים	205	205	כריכת תשלומים	כריכת תשלומים
דמי רווחה	76	76		109	109		

* יוער כי האוניברסיטה אינה מפרסמת מהי עלות השירות בשנה הנוכחית, אלא מה היה עלות השירות בשנה החולפת.

** העמודים הרלוונטיים מהשנתונים צורפו כנספחים א' ו-ב'.

84. מששולם ע"י התובע בשנות הלימוד תשס"ו-תשס"ז תשלום, שלא כדין עבור "דמי הרווחה"- נגרם לתובע נזק ישיר בסך כולל של 218 ₪.

85. התובע יציין כי נזק זה מבוסס הוא על העריכה בלבד, שכן בשנות הלימוד תשס"ו-תשס"ז שהיון שנות הלימוד נשוא תובענה זו, הנתבעת כאמור לא פרסמה מה עלות כל אחד

מהשירותים בנפרד. על כן התובע שומר על זכותו לתקן את גובה הנוק בהתאם לנתונים שיגיעו לידי מהנתבעת.

86. באותו אופן התובע מעריך את נזקי כל חברי הקבוצה בסך של 3,461,840 ₪ (109 ₪ תשלום עבור "דמי הרווחה" לשנת לימוד X 31,760 סטודנטים אשר למדו בשנות הלימוד תשס"ו-תשס"ז).

ג. סוף דבר וסעדים

87. לאור כל האמור לעיל, מתבקש בית המשפט הנכבד לקבל תביעת זו ולהורות לנתבעת להשיב לתובע ולכל אחד מחברי הקבוצה אותם הוא מייצג את מלוא "דמי הרווחה" שגבאו על ידה שלא כדין, בגובה של 109 ₪, עבור כל שנת לימוד במועל, בשנים תשס"ו-תשס"ז, לכל אחד מחברי הקבוצה, ובסך כולל של 3,461,840 ₪, בתוספת הפרשי הצמדה וריבית כחוק.

עוד יתבקש בית המשפט הנכבד להורות לנתבעת לפרט מה עלות כל אחד ממרכיבי התשלום המאוחד, דהיינו מתו הסכום שגבה עבור "דמי הרווחה" ומהו הסכום שגבת עבור "דמי השירותים".

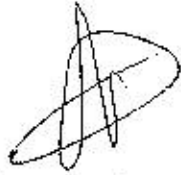
88. כן יתבקש בית המשפט הנכבד לקבוע כי חלק מסוים, שייקבע בית המשפט הנכבד, מתוך שווי הסעד שיינתן או הסכום שייפסק, לאחר ניכוי ההוצאות ושכר טרחת עורך דין, ישולם לתובע, כגמול מיוחד, אשר טרח בהגשת התובענה ובהוכחתה, וזאת על פי סעיף 22 לחוק תובענות ייצוגיות.

89. כמו כן יתבקש בית המשפט הנכבד לקבוע את שכר טרחתם של עורכי הדין המייצגים את התובע בתובענה דין בשיעור שלא יפחת מ-15% מן הסכום שייפסק ו/או משווי הסעד שייפסק, בתוספת מע"מ כדין.

90. כל הטענות שבתובענה זו נטענות במצטבר או לחילופין לפי הקשר הדברים והדבקים.

91. לבית המשפט הנכבד הסמכות העניינית לדון בתובענה זו לאור סכומה המוערך אם תאושר כתובענה ייצוגית, וכן נתונה לבית משפט נכבד זה הסמכות המקומית לדון בתובענה זו לאור מקום משרדה של הנתבעת.

92. אשר על כן, מתבקש בית המשפט הנכבד לזמן הנתבעת לדון ולחייבה לשלם לתובע ולקבוצה המיוצגת על ידו את מלוא סכום התביעה בצירוף הפרשי הצמדה וריבית כדין וכן הוצאות משפט ושכ"ט עו"ד בצירוף מע"מ.

אבי גולדהמר, עו"ד
ב"כ התובע